

DOR: [20.1001.1.22285/318.1400.11.3.8.0](https://doi.org/10.22285/318.1400.11.3.8.0)

بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا: یک مطالعه پدیدارشناسی

* جمال حاجی

** مزگان محمدی مهر

*** حدیقه محمدآذر

چکیده

با شیوع پاندمی کرونا، شرایط بی سابقه‌ای بر سیستم آموزشی کشور تحمیل شده است به طوری که در حال حاضر، آموزش در مدارس به صورت مجازی پیگیری می‌شود. پژوهش حاضر با هدف واکاوی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا صورت گرفته است. این مطالعه در چهارچوب رویکرد کیفی و با روش پدیدارشناسی انجام شده است. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته گردآوری شدند. مشارکت کنندگان ۲۰ نفر از آموزگاران مدارس مقطع ابتدایی شهرستان مهاباد بودند که از طریق نمونه گیری هدفمند از نوع ملاکی انتخاب شدند و مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش هفت مرحله‌ای کلایزی انجام پذیرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که ادراک معلمان از مشکلات و چالش‌های آموزش در برنامه شاد، شامل ۶ مضمون کلی، مشکلات مربوط به دانش آموزان و والدین (۳ زیر مضمون) مشکلات مربوط به معلمان (۳ زیر مضمون) مشکلات محتوا (۲ زیر مضمون) مشکلات تجهیزات (۲ زیر مضمون) مشکلات سازمانی (۲ زیر مضمون) مشکلات ارزشیابی (۲ زیر مضمون) می‌باشد.

واژگان کلیدی

آموزش مجازی، برنامه شاد، پاندمی کرونا، پدیدارشناسی

* کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، آموزگار ابتدایی، آموزش و پرورش شهرستان مهاباد، مهاباد، ایران Jamalhaji72@yahoo.com

** دکترای مطالعات برنامه درسی، دانشیار، گروه علوم آزمایشگاهی، دانشکده علوم پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی آجا، تهران، ایران

mojganmehr20@yahoo.com

*** دانشجوی کارشناسی رشته مشاوره دانشگاه فرهنگیان ارومیه، ارومیه، ایران Hadighamuh@gmail.com

نویسنده مسؤول یا طرف مکاتبه: مزگان محمدی مهر

مقدمه

بیماری کووید ۱۹، یک آلودگی توأم با علائم تنفسی می‌باشد که تصور می‌شود به عنوان یک ویروس قابل انتقال بین انسان و حیوان پدیدار شده و جهش یافته و یا در غیر این صورت، به گونه‌ای سازگاری یافته که امکان بیماری‌زایی در میان انسان را فراهم کند (Ghotbi et al., 2020). با همه‌گیر شدن این بیماری، دولت‌ها و سیستم‌های بهداشت عمومی، وضعیت اضطراری اعلام کردند و اقدامات گسترده‌ای برای پیشگیری از ابتلا به این بیماری انجام داده‌اند. این بیماری سبک زندگی میلیون‌ها نفر را در سراسر جهان تغییر داده است. سرعت انتقال این بیماری و مرگ و میر ناشی از آن منجر به هراس مردم از ابتلا به آن شده است (Abu Ma'ali al-Husseini, 2020). اگر چه شیوع کووید ۱۹ بیشتر سیستم‌های بهداشتی و درمانی کشورهای مختلف را با چالش روبرو کرده است اما سایر حوزه‌ها از جمله حوزه تعلیم و تربیت را نیز تحت تأثیر خود قرار داده است. با اوج گیری کووید ۱۹ پروتکل‌های بهداشتی بر رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی تأکید کردند و در این راستا در بسیاری از کشورها آموزش حضوری در مدارس و دانشگاه‌ها تعطیل اعلام شد (Ghafouri Fard, 2020). وضعیت جدید ناشی از شیوع کرونا شرایط بی‌سابقه‌ای بر سیستم آموزشی کشورها تحمیل کرده، در حالی که تا قبل از آن در بیشتر مواقع، معلمان در کلاس خود حاضر می‌شدند و با استفاده از روش‌های کلاسیک و به طور خاص روش سخنرانی به امر تدریس می‌پرداختند (Konig et al., 2020) ولی در حال حاضر با وضعیتی جدید روبرو شده‌اند به طوری که ادامه تحصیل فقط با استفاده از ابزارهای ارتباطی از راه دور ممکن است و معلمان مجبور هستند به تدریس آنلاین رو بیاورند و سبک‌های تدریس خود را متناسب با این فضا تغییر بدهند (Huber & Helm, 2020) که با این وجود آموزش در فضای مجازی به طور کلی برای مدارس، پدیده‌ای ناشناخته نیست و در چند سال گذشته کم و بیش از آن استفاده شده بود لذا مدارس سریعاً به آموزش مجازی روی آوردند (Emrah & Olasile, 2020). توجه به آموزش الکترونیکی در جهت رفع محدودیت‌های آموزش سنتی در سال‌های اخیر اهمیت فراوانی پیدا کرده است و مراکز آموزشی شروع به فعالیت در این راستا و گسترش آموزش در این راستا نموده‌اند. این مسأله با توجه به تحولات اخیر جهانی و ورود به عصر اطلاعات که در آن، دانش بالاترین ارزش افزوده را ایجاد می‌کند، می‌تواند زمینه ساز تحولات شگرفی در بخش آموزش و پرورش باشد (Rhema & Miliszewska, 2010). با توسعه آموزش الکترونیکی به عنوان یک تجربه آموزشی جدید، مجموعه فعالیت‌های آموزشی با استفاده

از ابزارهای الکترونیکی صورت گرفت. برخی آموزش الکترونیکی را یک سیستم مدل‌سازی شده برای تدریس و یادگیری مؤثر می‌دانند (Oztekin et al., 2010). در واقع آموزش الکترونیکی، کاربرد فن آوری وب، شبکه و سایر ابزارهای الکترونیکی به منظور تدریس و خلق تجربیات یادگیری مفید و مؤثر است (Gadam Puor et al., 2014). دیکشنری کمبریج یادگیری و آموزش الکترونیکی را به عنوان یادگیری از طریق مطالعه در خانه با استفاده از کامپیوتر و دوره‌های آموزشی ارائه شده در اینترنت تعریف می‌کند (Rezaei, 2020). در کشور ما با اعلام رسمی تعطیلی مدارس معلمان بر اساس رسالتی که داشته و همواره در تلاش بوده اند تا ارتباطشان با دانش‌آموزان و اولیای آنان قطع نشده، به صورت خودجوش به تولید محتوا پرداخته و با ارائه در شبکه‌های اجتماعی، آموزش دانش‌آموزان خود را ادامه دادند (Mohammadi, 2020) اما بعد از مدتی وزارت آموزش و پرورش، شبکه آموزش تلویزیون را به عنوان جایگزینی برای مدرسه معرفی کرده و بعد از ادامه دار شدن ویروس کرونا و تعطیلی ادامه دار مدارس، متولیان سیستم آموزشی کشور بر آن شدند تا با ایجاد یک شبکه اجتماعی در فضای مجازی، فرصتی ایجاد کنند که از طریق آن دانش‌آموزان بتوانند دروس را از طریق برخط (آنلاین) توسط معلمان دریافت کنند و به این ترتیب، برنامه آموزش دانش‌آموزی که به اختصار شاد خوانده می‌شود متولد شد و آموزش در ایران وارد فضایی جدید گشت (Sargazi et al., 2020). اکنون می‌توان گفت تمام فعالیت‌های آموزشی در مدارس کشور، خصوصا در مقطع ابتدایی در بستر این برنامه اتفاق می‌افتد و میلیون‌ها دانش‌آموز و معلم به طور روزانه از این برنامه استفاده می‌کنند. ساختار برنامه شاد همانند ساختار مدارس واقعی است یعنی دانش‌آموزان وارد کلاس مجازی می‌شوند و معلم در همان زمان مطابق با برنامه کلاسی حضور دارد و فرآیند یاددهی - یادگیری را دنبال می‌کند. تدریس مواد درسی توسط معلم، محتوای اصلی آموزش مجازی در برنامه شاد را تشکیل می‌دهد (Abbasi, 2020) اما معلم مجاز است از محتوایی که از قبل در برنامه شاد بارگذاری شده هم بهره بگیرد. همچنین از ابتدای سال تحصیلی جاری، امکان پخش زنده کلاس نیز برای معلمان فراهم شده است. با توجه به اهمیت آموزش مجازی در سالیان اخیر و به ویژه در شرایط کنونی که ویروس کرونا موجب تعطیلی مراکز آموزشی شده، مطالعات گسترده‌ای در داخل و خارج کشور در این زمینه صورت گرفته است. عباسی و همکاران (Abbasi, 2020)، در مقاله‌ای با عنوان بررسی تجارب زیسته معلمان ابتدایی از فرصت‌ها و چالش‌های تدریس در برنامه شاد به این نتیجه

رسیدند

که برنامه شاد فرصت‌هایی مانند: افزایش سرعت ارائه اطلاعات، ایجاد انگیزه در معلمان برای افزایش سواد رسانه‌ای، شناخته شدن معلمان خلاق و فرصتی برای انتقال تجارب، مسئولیت‌پذیری بیشتر برای معلمان، جذابیت بیشتر برای دانش‌آموزان، انعطاف‌پذیری در ساعت شروع کلاس را به همراه داشته است. همچنین آنها عواملی مانند عدم دسترسی برابر همه دانش‌آموزان به ابزارهای ارتباطی، کند بودن سرعت اینترنت و افزایش هزینه‌های خانواده‌ها، دشوار بودن سنجش واقعی یادگیری، عدم وقت‌گذاری معلم برای تدریس و کاهش انگیزه دانش‌آموزان را به عنوان چالش‌ها و مشکلات شبکه شاد معرفی کردند. محمدی و همکاران (Mohammadi, 2020) در پژوهش خود به بررسی تجارب زیسته والدین از چالش‌های آموزش مجازی در زمان شیوع پاندمی کرونا پرداختند. محاسن و معایب آموزش مجازی در شبکه‌های اجتماعی را در پنج مقوله آموزشی (محاسن: تداوم تحصیل و ایجاد فرصت خلاقیت؛ معایب: عدم تمایل به انجام تکالیف کلاسی و کاهش پایبندی به مقررات نظم و انضباط کلاسی) اجتماعی (محاسن: آزادی عمل دانش‌آموزان و نظارت بیشتر والدین؛ معایب: حذف فعالیت گروهی و تنبلی و حواس‌پرتی دانش‌آموزان) فرهنگی (محاسن: ورود آموزش مجازی به عرصه نظام تعلیم و تربیت و ایجاد تجربه جدید؛ معایب: حذف کاریمای حضور معلم و خستگی و بی‌حوصلگی برخی از والدین) اقتصادی (محاسن: کاهش هزینه ایاب و ذهاب و ضرورت تهیه سخت افزار لازم جهت استفاده از شبکه‌های اجتماعی؛ معایب: وقت‌گذاری کم والدین به ویژه والدین شاغل) و فنی (ارتقاء سواد رسانه‌ای والدین به عنوان حسن؛ معایب: عدم جذابیت بصری ویدئوها و عدم تسلط به فن آوری اطلاعات) طبقه‌بندی کردند. سرگزی و همکاران (Sargazi, 2020) در مطالعه‌ای با عنوان کرونا و چالش‌های آموزش مجازی در ایران به این نتیجه رسیدند که این بحران می‌تواند به عنوان یک فرصت در نظر گرفته شود تا نقص‌ها و کمبودهای زیر ساختی برای تدریس مجازی در ایران شناسایی و در جهت رفع آن تلاش شود. قولنجی (Qolanchi, 2020) در مطالعه خود با عنوان بررسی چالش‌ها و مشکلات تدریس فضای مجازی در ایام شیوع ویروس کرونا از دیدگاه معلمان پرداخت و نتیجه‌گیری کرد؛ در صورتی که درک و فهم درستی از یادگیری مجازی و فواید آن داشته باشیم می‌تواند به آینده آن امیدوار بود. دهقان پور (Dehghanpour, 2015) در تحقیق خود با عنوان ارزیابی پذیرش فن آوری تبلت در مدارس مشمول طرح هوشمندسازی مدارس شهر

تهران به این نتیجه دست یافت که غالب عوامل مطرح در مدل پذیرش فن آوری TAM3 توسط دانش‌آموزان مورد تأیید قرار گرفت و برای معلمان رد شده لذا می‌بایست جهت پذیرش این فن آوری توسط معلمان، برنامه‌ریزی‌های لازم صورت پذیرد. فائوزی و همکاران (Fauzi et al., 2020) در مطالعه‌ای با عنوان معلمان ابتدایی و یادگیری مجازی در دوره پاندمی کرونا به این نتیجه رسیدند که معلمان در تدریس مجازی با مشکلاتی از قبیل در دسترس نبودن امکانات، مشکلات اینترنت و همکاری والدین روبرو هستند. کونینگ و همکاران (Konig et al., 2020) در مطالعه خود با عنوان سازگاری معلمان با تدریس مجازی در دوره پاندمی کرونا در کشور آلمان، دریافتند که شایستگی معلمان در آشنایی با ابزارهای دیجیتال نقش اساسی در سازگاری آنها با تدریس آنلاین دارد. راسمیتادیل و همکاران (Rasmitadil et al., 2020) در پژوهشی با عنوان درک معلمان از تدریس آنلاین در دوره شیوع پاندمی کرونا که در کشور اندونزی و با رویکرد کیفی به انجام رسانده، پی بردند در صورتی می‌توان چالش تدریس مجازی را به فرصت تبدیل کرد که همه ذینفعان؛ یعنی دولت، مدارس، معلمان، والدین و جامعه با هم همکاری داشته باشند. در کنار تمام مزایا و فرصت‌هایی که برنامه شاد ایجاد کرده، قطعا این برنامه به علت نوپا بودن عاری از مشکل نمی‌باشد و مسائلی مانند عدم دسترسی همه دانش‌آموزان به ابزارهای ارتباطی هوشمند و سرعت پایین اینترنت و کندی برنامه شاد، تنها بخشی از مشکلاتی است که معلمان با آن درگیرند. لذا ضروری است که پژوهشگران عرصه تعلیم و تربیت و مدیران مسئول تمام خود را جهت شناسایی و کاهش مشکلات برنامه شاد به کار گیرند زیرا بعد از حضوری شدن مدارس نیز این برنامه آموزشی می‌تواند به عنوان مکمل آموزش حضوری، سهم بسزایی در اعتلای سیستم آموزشی کشور داشته باشد. لذا پژوهش حاضر با هدف بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا انجام پذیرفته است.

روش

پژوهش حاضر با توجه به هدف اصلی پژوهش، مطالعه کیفی بر اساس رویکرد پدیدارشناسی است. این رویکرد با توجه به اصول هستی‌شناختی خود تا حد امکان بر تجربه‌های دست اول یا تجربه زیسته متمرکز شده و از پرداختن به موضوعات ثانویه خودداری می‌کند چرا که امکان ورود به لایه‌های معنایی تجربه‌های دست دوم را ندارد و در صورت ورود به معرفی مخدوش و تحریف شده می‌انجامد (Hosseini & Izadi, 2015). ضرورت پدیدارشناسی از آنجا ناشی

می‌شود که بسیاری از پدیده‌های علوم انسانی و اجتماعی بنا به ماهیت آنها اندازه پذیر نیستند (Bazargan, 2014). با توجه به مشکلات و چالش‌هایی که تدریس در فضای مجازی برای معلمان به وجود آورده است و با توجه به برداشت‌های متفاوت آنان از این پدیده، این مطالعه به روش کیفی و با رویکرد پدیدارشناسی سعی در واکاوی ادراک معلمان از مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد را دارد.

برای گردآوری داده‌ها در تحقیق حاضر، جهت بررسی تجارب معلمان از برنامه آموزش مجازی شاد، از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. این نوع مصاحبه به این علت برای پژوهش‌های پدیدارنگارانه مناسب هستند که نه مانند مصاحبه ساختار یافته، دست و پای محقق را در تولید اطلاعات می‌بندد و نه مانند مصاحبه عمیق، اطلاعات وسیع و گاه غیرضروری فراهم می‌کند. مشارکت کنندگان در این پژوهش، به روش نمونه‌گیری هدفمند ملاک محور انتخاب شدند که حاکی از انتخاب محل‌ها یا افرادی است که پژوهشگر می‌تواند به راحتی به آنها دست یافته و به آسانی داده‌ها را گردآوری نماید. حجم و تعداد افراد مصاحبه‌شونده به اشباع نظری سؤال‌های پژوهش بستگی دارد. اشباع نظری زمانی اتفاق می‌افتد که پژوهشگر به این نتیجه می‌رسد که در مرحله‌ای از کار به پاسخ‌ها و مفاهیم مشابه دست می‌یابد. در این مطالعه بعد از انجام مصاحبه با ۲۰ نفر از معلمان مقطع ابتدایی شهرستان مهاباد که سابقه تدریس در فضای مجازی (برنامه شاد)، داشتند به اشباع داده‌ها رسیدیم. انجام مصاحبه‌ها با هماهنگی وقت و زمان مصاحبه با مشارکت کنندگان در دفتر کار معلم و محیطی آرام انجام شد. قبل از مصاحبه، اهداف و سؤالات پژوهش در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار داده شد که هر مصاحبه حدود ۳۰ تا ۵۰ دقیقه طول کشید. لازم به ذکر است با توجه به شیوع ویروس کرونا تمام دستورالعمل‌های بهداشتی از طرف مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده در طول مدت مصاحبه رعایت گردید.

مشخصات کلی مصاحبه‌شوندگان در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. مشخصات کلی مصاحبه شونده‌گان

پایه تدریس	میزان تحصیلات	سابقه تدریس به سال	جنسیت		شرکت کننده	پایه تدریس	میزان تحصیلات	سابقه تدریس به سال	جنسیت		شرکت کننده
			مرد	زن					مرد	زن	
ششم	کارشناس ارشد	۲	*		۱۱	پنجم	کارشناسی ارشد	۶	*		۱
ششم	کارشناسی	۷	*		۱۲	پنجم	کارشناسی ارشد	۲	*		۲
سوم	کارشناسی	۲	*		۱۳	ششم	کارشناسی	۲۶	*		۳
دوم	کارشناسی ارشد	۱۵	*		۱۴	پنجم	کارشناسی ارشد	۱	*		۴
پنجم	کارشناسی	۱	*		۱۵	چهارم	کارشناسی ارشد	۱	*		۵
اول	کارشناسی	۱۲	*		۱۶	چهارم	کارشناسی	۲۱	*		۶
سوم	کارشناسی ارشد	۳	*		۱۷	اول	کارشناسی ارشد	۴	*		۷
پنجم	کارشناسی	۹	*		۱۸	اول	کارشناسی	۵	*		۸
ششم	کارشناسی ارشد	۲	*		۱۹	ششم	کارشناسی ارشد	۱۷	*		۹
پنجم	کارشناسی ارشد	۳	*		۲۰	دوم	کارشناسی ارشد	۴	*		۱۰

پس از پایان مصاحبه‌ها با استفاده از راهبرد هفت مرحله‌ای کلایزی^۱ داده‌ها تحلیل شد. این روش شامل هفت مرحله است: (۱) خواندن دقیق کلیه توصیف‌ها و یافته‌های مهم شرکت‌کنندگان (۲) استخراج عبارات مهم و جملات مرتبط با پدیده (۳) مفهوم بخشی به جملات مهم استخراج شده (۴) مرتب‌سازی توصیفات شرکت‌کنندگان و مفاهیم‌سازی مشترک در دسته‌های خاص (۵) تبدیل کلیه عقاید استخراج شده به توصیفات کامل و جامع (۶) تبدیل توصیفات کامل پدیده به یک توصیف خلاصه، واقعی و مختصر (۷) معتبرسازی نهایی، قابلیت اعتبارپذیری، قابلیت انتقال‌پذیری و قابلیت

تأیید پذیری داده‌ها بررسی و تأیید شد. همچنین از تأیید همکار بهره گرفته شد و با توجه به ضریب توافق ۹۱ درصدی بین دو کدگذار، پایایی تأیید شد.

یافته ها

مرور منظم مصاحبه‌ها و کند و کاو دقیق در دیدگاه معلمان درباره‌ی مشکلات و چالش‌های تدریس در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد، منجر به شناسایی ۶ مضمون اصلی و ۱۴ زیرمضمون شد؛ مضامین اصلی شامل ۱- مشکلات مربوط به دانش‌آموزان و والدین ۲- مشکلات مربوط به معلمان ۳- مشکلات مربوط به محتوا ۴- مشکلات مربوط به تجهیزات ۵- مشکلات سازمانی ۶- مشکلات ارزشیابی می‌باشد. هر کدام از این مضمون‌ها خود دارای زیرمضمون‌هایی هستند که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. مضمون‌های اصلی و مضمون‌های فرعی استخراج شده از پژوهش

مضمون‌های اصلی	مضمون‌های فرعی
مشکلات مربوط به دانش‌آموزان و والدین	انگیزه کم دانش‌آموزان وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی عدم همکاری مناسب والدین
مشکلات مربوط به معلمان	روش‌های تدریس کلیشه‌ای و نامناسب عدم تعامل و همفکری بین معلمان استرس معلمان
مشکلات محتوا	ناهماهنگی بین کتاب‌های قدیمی و فضای آموزشی جدید سختی‌های تولید محتوا
مشکلات تجهیزات	نبود اینترنت با سرعت مناسب و مشکلات زیرساختی شاد دسترسی نداشتن همگان به شاد
مشکلات سازمانی	دوره‌های ضمن خدمت ناکارآمد نظارت شدید
مشکلات ارزشیابی	نبودن نظارت دقیق و بروز پدیده‌ی تقلب عدم وجود بازخورد مناسب و چهره به چهره
۶ مضمون اصلی	۱۴ مضمون فرعی

الف) مشکلات مربوط به دانش‌آموزان و والدین

از اولین مشکلاتی که از نظر معلمان شناسایی گردید و ریشه یابی شد مربوط به دانش‌آموزان و اولیای آنها بود این مشکلات عبارت بودند از:

۱- انگیزه کم دانش‌آموزان

با توجه به گفتار مصاحبه شونده‌گان، دانش‌آموزان انگیزه و علاقه‌ی چندانی به آموزش مجازی ندارند. انگیزه پایه و بنیاد هر آموزشی است و بر کسی پوشیده نیست که قوای محرکه‌ی آدمی برای هر فعالیتی است.

« در این مدتی که در برنامه شاد تدریس داشتم یکی از مشکلات همیشگی من در کلاس بی‌علاقگی دانش‌آموزان کلاس می باشد. اصطلاحاً دانش‌آموزان بی‌انگیزه هستند. همین امسال که حدوداً یک ماه از کلاس‌ها به صورت حضوری برگزار شد یک عده از دانش‌آموزان سرکلاس خیلی به مباحث درسی علاقه‌مند بودن اما همین دانش‌آموزان وقتی کلاس‌ها مجازی شد به کل اون شور و شوق قبلی رو از دست دادند. شاید تعطیلی طولانی مدت سال گذشته هم در بی‌انگیزگی دانش‌آموزان اثر داشته باشه. بعضی از دانش‌آموزان فقط در حد حضور و غیاب تو کلاس شرکت می‌کنند یعنی میان حضور رو می‌زنند و میرن. گاهی که موقع تدریس از دانش‌آموزانی می‌خواهم مبحثی رو توضیح بده یا جواب سؤالی رو بده، می‌بینم که اون دانش‌آموز خیلی وقته که اصلاً آنلاین نیست یا بعضی وقتا حتی گوشی بچه‌ها دست مادرشونه از این موارد زیاد پیش میاد. دانش‌آموزان حوصله‌ی کلاس مجازی رو به اون صورت ندارند.» (مشارکت‌کننده شماره ۲)

۲- وابستگی دانش‌آموزان به فضای مجازی

نکته‌ای که معلمان به اشاره فراوان داشتند میزان زمانی است که دانش‌آموزان در فضای مجازی وقت می‌گذرانند. معلمان براین باور بودند که این مسأله در بلندمدت همراه با آسیب‌های فراوانی برای دانش‌آموزان خواهد بود.

« دانش‌آموزان وقت بسیار زیادی در اینترنت صرف می‌کنند البته این مشکل به نظرم تنها دلیلش مجازی شدن کلاس‌ها نیست و قبل از آن هم ما این چنین مشکلاتی داشتیم ولی با تعطیل شدن کلاس‌های حضوری این مشکل شدت گرفته. یک مسأله دیگه‌ای هم که این وسط هست اینه که دانش‌آموزان مقطع ابتدایی خیلی هاشون قبل از مجازی شدن کلاس‌ها اصلاً گوشی نداشتند

و خانواده‌ها برایشون گوشی تهیه نکرده بودند اما الان به ناچار مجبوراً برای بچه‌ها گوشی تهیه کنند و خب برای دانش آموز، داشتن گوشی جذابیت داره و به شدت در آن وقت صرف می‌کنند. بعضی از دانش آموزان همیشه آنلاین هستند به طوری که پیش اومده دانش آموزی ساعت پایانی شب برای من پیام فرستاده و این معنی اینه که همین گوشی و فضای مجازی شده دلیلی که دانش آموز تا دیروقت بیدار بمونه.» (مشارکت کننده شماره ۳)

۳- عدم همکاری والدین

یکی از مشکلاتی که تقریباً همه‌ی معلمان به آن اشاره کردند بی‌توجهی والدین به بچه‌ها در این شرایط بود. این یکی از مواردی که معلمان به صورت کلی با آن مشکل داشتند. بدون تردید اگر در امر تعلیم و تربیت همراهی و همکاری والدین و خانواده‌ها نباشد احتمال موفقیت در آن بسیار کم خواهد بود.

«احساس می‌کنم بچه‌ها به حال خودشون رها شدند و والدین کاری به اونها ندارند و فکر می‌کنند همین که یک گوشی دست بچه دادند کفایت می‌کنه و اونا وظیفشونو انجام دادند در حالی که در این اوضاع مسئولیت والدین به مراتب بیشتر به از معلم هست و میتونن تأثیرات بیشتری روی بچه هاشون داشته باشند. بعضی از والدین حتی زحمت اینو به خودشون نمیدن که ببیند بچه شون با این گوشی چیکار میکنه اصلاً تو کلاس‌ها حاضر میشه یا نه. یک موردی که برای خودم پیش اومده این بود که به یکی از والدین زنگ زدم تا پیگیر غیبت‌های بچه ش بشم اما با کمال تعجب گفت مگه تو کلاس‌ها شرکت نمی‌کنه؟ البته بعضی از والدین سواد و وقت لازم رو برای کار کردن و نظارت بر بچه‌ها ندارند طبعاً ماهم خیلی انتظاری از اونا نداریم اما این مشکل در اکثر والدین وجود داره. اونا همه‌ی بار رو انداختن گردن معلم و باور کنید بعضی هاشون انتظار دارند بریم در خونه شون و به زور بچه رو وادار کنیم تو کلاس شرکت کنه.» (مشارکت کننده شماره ۷)

ب) مشکلات مربوط به معلمان

دومین دسته از مشکلاتی که توسط معلمان شناسایی شد مربوط به خود آنها بود. در واقع معلمان اعتقاد داشتند که بخشی از مشکلات تدریس در فضای مجازی به خود آنها مرتبط است این مشکلات عبارت بودند از:

۱- روش‌های تدریس کلیشه‌ای و نامناسب

مشارکت کنندگان در پژوهش به روش‌های نامناسب تدریس معلمان در تدریس مجازی به عنوان مشکلات در این زمینه اشاره داشتند. در واقع تعدادی از معلمان پذیرفته‌اند که روش‌های تدریس خود آنها نیز چندان مناسب با فضای مجازی نیست.

« بعضی انتقادات به کار من و همکارانم وارد. متأسفانه بعضی همکاران و شاید خود من هنوز آن طوری که باید و شاید، تفاوت‌های تدریس در فضای مجازی و حضوری رو درک نکردند. تدریس در فضای مجازی سازگار و برنامه‌ریزی خاص خودش رو می‌خواد. من معلم باید این تفاوت رو درک کنم و بدونم که حضور با کیفیت دانش‌آموز در کلاس مجازی بستگی به این دارد که من بتونم از روش‌های مناسب با کلاس مجازی استفاده کنم. سخنرانی صرف برای این کلاس‌ها مناسب نیست البته شاید مشکل اصلی ما اینه که آموزش مناسبی ندیدیم.» (مشارکت‌کننده شماره ۲۰)

۲- عدم تعامل و هم‌فکری بین معلمان

عدم تعامل در زمینه تدریس و درس از مشکلاتی بود که معلمان به آن اشاره داشتند. تعدادی از معلمان حاضر در این پژوهش، هم‌فکری و کمک گرفتن از همکاران را داشتند و حال که این امکان از آنها سلب شده بود و آن را به عنوان یک مانع در برابر بهبود آموزش خود می‌دیدند. وجود همکاری‌یاری دهنده یا آنچه مختصان آموزشی از آن به عنوان مشاوره همتا یاد می‌کنند همواره برای معلمان در جهت رفع نقایص آموزش از اهمیت برخوردار است.

« در سال‌های قبل که کلاس‌ها حضوری بود در مدرسه‌ای که من تدریس می‌کنم در بسیاری از مشکلاتی که پیش می‌آمد می‌تونستیم روی هم‌فکری و کمک همکاران حساب کنیم که متأسفانه مجازی شدن کلاس‌ها این جو خوب رو از ما گرفته، معلما از هم دور شده، هیچ‌گونه هم‌فکری و کمکی از طرف همکاران و مدرسه صورت نمی‌گیره. شاید میشه گفت معلما تنها هستند و در یک فضای خلا درس می‌دهند. ادامه این وضعیت مشکلات زیادی پیش میاره کاش همکاران به هم کمک کنند تا در کنار هم و به کمک هم از این شرایط عبور کنیم.» (مشارکت‌کننده شماره ۱۳)

۳- استرس معلمان

استرس و اضطرابی که معلمان در تدریس مجازی دارند از نکاتی بود که بعضی از مصاحبه‌شونده‌ها به آن اشاره داشتند

« من همیشه دغدغه این رو دارم که خدایی نکرده حرفی یا فیلمی از من پخش نشه که تبدیل به آبروریزی و بدنامی من بشه. نمیدونم فضای مجازی رو دنبال می کنید یا نه اما شبکه‌های اجتماعی پر شده از فیلم و ویس‌هایی با موضوع گاف و سوتی معلمان. واقعا حتی فکر کردن به این که یک روزی فیلمی یا ویسی از من پخش بشه برام زجر آورده و همین موضوع هم روی کیفیت تدریس من بسیار تأثیر گذاشته چون فقط از فیلم‌های بقیه همکاران استفاده می‌کنم و به ندرت پیش میاد ویسی برای دانش‌آموزان بفرستم اگه هم بفرستم نه در گروه بلکه به فضای شخصی دانش‌آموزان ارسال می‌کنم و همش نگرانم که حرف نامربوطی زده باشم. این موضع و این نگرانی باعث شده حتی دانش‌آموزان از نحوه تدریس من راضی نباشند البته خودمم رضایت ندارم ولی خب آبروم مهمتره. » (مشارکت کننده شماره ۱۳)

ج) مشکلات محتوا

دسته سوم از مشکلات شناسایی شده از نظر معلمان، مرتبط با محتوای کتاب‌ها بود. با توجه به فضای جدید آموزشی قطعا کتاب‌های قدیمی که برای تدریس حضوری تالیف شده‌اند کارآمدی لازم را نخواهد داشت. دیگر مشکل شناسایی شده در این بخش، آن بود که معلمان معتقد بودند محتوای استاندارد زیادی در دسترس ندارند و مجبور هستند خودشان هر روزه به تولید محتوا بپردازند که امری است وقت گیر و طاقت فرسا. وجود منابع و کتاب‌های کارآمد درسی از ملزومات یک آموزش اثربخش می‌باشد.

۱- ناهماهنگی بین کتاب‌های قدیمی و فضای آموزشی جدید

« با اینکه فضای آموزش عوض شده و کلاس‌ها به طریق مجازی برگزار میشه اما متاسفانه هیچ تغییری در کتاب‌ها داده نشده، مگه میشه کتاب‌هایی که برای کلاس حضوری تدوین شده همون رو بدون تغییر بیایی تو فضای مجازی تدریس کنی؟ مثلا شما به کتاب علوم نگاه کن، بخش زیادی از قسمت‌های کتاب باید تو کلاس حضوری تدریس بشه، بخش زیادی از کتاب رو کاوشگری و فعالیت شامل میشه که تدریس و آموزش این مباحث اصلا در برنامه شاد آنطور که باید و شاید ممکن نیست. هرچقدر به دانش‌آموز بگم فلان کاوشگری روتوخونه انجام بده و فیلم ازش بفرست بازم تأثیر کلاس‌های حضوری رو نداره یا در کتاب مطالعات اجتماعی بخش زیادی از فعالیت‌های کتاب مربوط به مواردی مانند با هم گفتگو کنید و باهم همفکری کنید هستش که امکان تدریس

بهینه این مباحث در فضای شاد مهیا نیست. بهتر بود تغییراتی در کتاب‌ها ایجاد می‌کردند که مناسب این فضا بشه» (مشارکت کننده شماره ۱۱)

۲- سختی‌های تولید محتوا

«هر روز سه یا چهار ساعت برای تولید محتوا و تولید فیلم‌های آموزشی وقت می‌ذارم. زمان تدریس در برنامه شاد هم که سه چهار ساعت طول می‌کشه زمان رسیدگی به تکالیف هم به این اوقات اضافه کن بین چه انرژی و وقتی از ما گرفته میشه. وقتی که کلاس حضوری بود کار ما خیلی راحت تر بود الان عملاً به معلم ۲۴ ساعته تبدیل شدیم. دانش‌آموزان و اولیا انتظار دارند در هر زمان و هر مکانی جوابگوی اونها باشیم.» (مشارکت کننده شماره ۱۹)

د) مشکلات تجهیزات

اصلی‌ترین مشکل و چالش در تدریس مجازی از نظر معلمان، نبود امکانات و تجهیزات مناسب می‌باشد. تقریباً می‌شود گفت همه‌ی معلمان شرکت کننده در این پژوهش در کلاس‌های خود با این معضل روبرو بودند.

۱- نبود اینترنت با سرعت مناسب و مشکلات زیرساختی شاد

«خب در واقع با توجه به شرایط پیش آمده، تقریباً همه فعالیت‌های آموزشی در شبکه شاد اتفاق می‌افته و برنامه شاد این روزا جایگزین کلاس حضوری شده. مشکل اصلی که من در این برنامه دیدم قطعی‌های مکرر و عدم به‌روزرسانی کارآمد این برنامه است. تدریس آنلاین به سختی انجام میشه و گاهی دانش‌آموزان و خود من هم در ارسال ویس مشکل داریم. خیلی از مواقع پیش اومده که چند ساعت برای تولید یه فیلم وقت گذاشتم اما چون حجمش یک مقدار زیاد بوده بارگذاری نشده یا بارگذاری شده و دانش‌آموز نتونسته دانلود کنه. فیلم‌های با حجم بالا و کیفیت مناسب امکان بارگذاری در شاد رو ندارن. در بسیاری از ساعت روز برنامه یا قطعه یا کند یا هنگ میکنه این مشکلات آزار دهنده شده» (مشارکت کننده شماره ۷)

۲- دسترسی نداشتن همگان به برنامه شاد

«خیلی از بچه‌ها به گوشی دسترسی ندارند. در کلاس خودم حدوداً شش دانش‌آموز همچین مشکلی دارند که دوتا از اون‌ها جزو دانش‌آموزان بسیار با استعداد کلاس هستند. با توجه به اینکه در پایه‌ی قبلی هم خودم معلمشون بودم شناخت کافی از این بچه‌ها دارم و می‌دونم چقدر به درس

علاقه مندند اما نبود امکانات مناسب داره آینده‌ی این طفل معصوم‌ها رو نابود میکنه کاش آموزش و پرورش کاری برای اینا انجام بده» (مشارکت کننده شماره ۱۵)

(و) مشکلات سازمانی

بخشی از مشکلات معلمان در تدریس مجازی، مربوط به مسائلی بود که از طرف سازمان آموزش و پرورش به آنها تحمیل شده بود. معلمان اعتقاد داشتند که نه تنها کمک مناسبی برای سازگار شدن با این شرایط جدید به آنها نمی‌شود بلکه برنامه‌های نامناسب سازمان و قوانین عجیب و ناکارآمد، مشکلات عدیده‌ای برای آنها به ارمغان آورده است.

۱- دوره‌های ضمن خدمت ناکارآمد

« همکار من با ۲۸ سال سابقه تدریس تا به حال گوشی هوشمند هم نداشته، حالا به این آدم میگن بیا و به صورت مجازی تدریس انجام بده، خب معلومه بنده خدا دچار مشکل می‌شه آنهم در شرایطی که مطلقاً تأکید می‌کنم مطلقاً هیچ گونه حمایتی از طرف اداره آموزش و پرورش در جهت برگزاری دوره‌هایی برای آموزش معلمان صورت نگرفته. این مشکل فقط در معلمان با سابقه نیست معلمان جوانتر هم با چنین مسائلی روبرو هستند. » (مشارکت کننده شماره ۱۳)

۲- نظارت شدید

از جمله مسائلی که بعضی از معلمان مطرح کردند زیر ذره بین بودن و نظارت شدیدی بود که بر آنها اعمال می‌شود البته که وجود افرادی با عنوان ناظر و راهنما از ملزومات موفقیت هر سیستم آموزشی می‌باشد اما آنچه از صحبت‌های معلمان برداشت شد آن بود که آنها با بازرس طرف هستند نه ناظر و راهنما.

« در گروه کلاسی من در برنامه شاد، مدیر، معاونان مدرسه، سرگروه و ناظر آموزشی عضو هستن. ایرادات بسیاری به کار من میگیرند و هرکدوم از زعم خودشون راهنمایی‌ها و توصیه‌هایی برای بهتر شدن کارم ارائه میدن و انتظار هم دارند مو به مو اوامر حکیمانه‌ی اون‌ها رو اجرا کنیم و نمی‌دونم این همه ملاحظتی رو کجای دلم بذارم. مدیر یا معاونی که پست و جایگاهش رو صرفاً مدیون سوابق شغلی و سنواتشه نه توانایی علمی و اجرایی و تا به حال هم تجربه‌ی تدریس در فضای مجازی رو نداشته بدون آگاهی از مشکلات و ظرافت‌های کار در این فضا تنها کاری که انجام میدن ایراد گرفته بدون اینکه بخوان معلم رو درک کنند. شاید دلیلش اینه که دیوارهای مدرسه برداشته شده و تدریس ما معلمان در معرض دید همگان قرار داره و بنظرم آموزش

و پرورش و مدیر و کادر اداری مدرسه نگران این که نکته عملی از ما سر بزنه که باعث شه وجهه او نا خراب بشه ولی بنظر من بهتر بود که به ما معلما اعتماد می شد.» (مشارکت کننده شماره ۸)

ف) مشکلات ارزشیابی

از قسمت های مهم در زمینه آموزش و تدریس، ارزشیابی کردن فراگیران و دادن بازخورد مناسب و به موقع به آنها است. با استفاده از ارزشیابی است که معلم می تواند پی ببرد به چه میزان در امر آموزش موفق بوده است و دانش آموزان هم با بازخوردهایی که از معلم دریافت می کنند به موفقیت ها و مشکلات در یادگیری خود آگاه می شوند. مجازی شدن کلاس ها معلمان را در این زمینه با چالش هایی رو به رو کرده است.

۱- نبودن نظارت دقیق و بروز پدیده ی تقلب

« در بعضی از مواقع که میخوام دانسته های دانش آموزان را ارزیابی کنم با مشکلات فراوانی روبرو میشم. اصلی ترین معضل اینه که مطمئن نیستم که کسی که داره مورد ارزشیابی قرار می گیره خود دانش آموز هستش یا نه؟ در بسیاری از مواقع هم در کلاس خودم و هم در کلاس همکاران دیده شده که پدر یا مادر یا کسی دیگه به جای دانش آموز امتحان دادن. اگه هم بخوام دانش آموز را به صورت برخط و آنلاین ارزشیابی کنم با توجه به کندی برنامه شاد همچنین کاری امکان پذیر نیست. یک بار از دانش آموزان خواستم تا شعری را حفظ کنند و بعد از اون خودشون فیلم بگیرند و برام ارسال کنند. متاسفانه تعداد زیادی از بچه ها شعر را روخوانی می کردند و نکته ی عجیب تر همکاری والدین با اونها بود. در چنین شرایطی همیشه یادگیری واقعی دانش آموزان را ارزیابی کرد و در نهایت ارزشیابی دانش آموزان هم واقعی نخواهد بود.» (مشارکت کننده شماره ۱۸)

۲- عدم وجود بازخورد مناسب و چهره به چهره

« یکی از مهمترین مسائلی که در تدریس مجازی وجود دارد عدم رابطه ی چهره به چهره و مستقیم با دانش آموزان است که قبلا در کلاس حضوری وجود داشت. معلم در کلاس حضوری از طریق کلام، زبان بدن، حالات چهره و بازخوردهایی که به دانش آموزان می داد اونا رو در جهت رسیدن به اهداف درسی راهنمایی می کرد اما الان و با مجازی شدن کلاس ها، معلمان و دانش آموزان فضای ارتباط مستقیم رو از دست دادن و هنوز نتونستیم این خلا رو به راحتی پر کنیم.» (مشارکت کننده

شماره ۱۸)

بحث و نتیجه گیری

با توجه به اینکه در حال حاضر، تمامی فعالیت‌های آموزشی کشور خصوصا در مقطع ابتدایی در بستر آموزش مجازی (برنامه شاد) صورت می‌گیرد پژوهش حاضر با هدف بازنمایی مشکلات آموزش در فضای مجازی با استفاده از برنامه شاد در دوره پاندمی کرونا صورت گرفته است. از دیدگاه معلمان شرکت کننده در مطالعه، آنچه به عنوان چالش و مشکلات، شناسایی و مطرح شد در ۶ مضمون اصلی (مشکلات دانش آموزان و والدین - مشکلات معلمان - مشکلات محتوا - مشکلات تجهیزات - مشکلات سازمانی - مشکلات ارزشیابی) و ۱۴ زیرمضمون (انگیزه کم دانش آموزان - وابستگی دانش آموزان به فضای مجازی - عدم همکاری والدین - روش‌های تدریس ناکارآمد - عدم اینترنت با سرعت مناسب و مشکلات زیر ساختی شاد - عدم دسترسی همگان به برنامه شاد - عدم تجانس بین محتوای کتاب و فضای آموزشی جدید - سختی‌های تولید محتوا - نبود اینترنت با سرعت مناسب و مشکلات زیر ساختی شاد - عدم دسترسی همگان به برنامه شاد - نبود برنامه‌های ضمن خدمت کارآمد - نظارت شدید - نبودن نظارت دقیق و بروز پدیده‌ی تقلب - عدم وجود بازخورد مناسب و چهره به چهره) طبقه بندی شد.

اولین چالش و مشکل مطرح شده در این مطالعه، مشکلات مربوط به دانش آموزان و والدین بود. مشکلات دانش آموزان و والدین با زیرمضمون‌های بی‌انگیزگی و بی‌علاقگی دانش آموزان، وابستگی دانش آموزان به فضای مجازی و عدم همکاری والدین بود. در توافق با این یافته، عباسی و همکاران (Abbasi et al., 2020) در مطالعه‌ی خود با عنوان چالش‌ها و فرصت‌های برنامه شاد، بیان داشتند که از جمله چالش‌های معلمان در برنامه شاد بی‌انگیزگی دانش آموزان و وابستگی آنها به اینترنت است. محمدی و همکاران (Mohammadi et al., 2020) نیز در مطالعه‌ی خود عنوان کرده بودند که یکی از چالش‌های آموزش مجازی در دوره کرونا، عدم همکاری مناسب والدین و بی‌انگیزگی دانش آموزان می‌باشد. همچنین در مطالعه‌ی فانوزی و همکاران (Fauzi et al., 2020) نیز به این معضل اشاره شده بود. در تبیین این بخش از نتایج پژوهش، می‌توان گفت دانش آموزانی که دارای انگیزه هستند می‌توانند بر موقعیت اثر بگذارند و پیشرفت تحصیلی بیشتری داشته باشند و دانش آموزان بدون انگیزه، زمینه شکست خود را در امر تحصیل فراهم می‌کنند (Rezaei, 2015). وابستگی دانش آموزان به فضای مجازی نیز در سال‌های اخیر یکی از چالش‌های اصلی والدین و مدارس بوده است (Masoud Nia, 2019) که این امر در حال

حاضر با توجه به مجازی شدن کلاس‌ها و استفاده‌ی بیشتر دانش‌آموزان از اینترنت به مشکلی فراگیرتر تبدیل شده است. عدم همکاری والدین، از موضوعات مورد اشاره در پژوهش حاضر بود. در این راستا، نتایج پژوهش‌ها نشان داده، در شرایطی می‌توان از چالش آموزش مجازی به سلامت عبور کرد که همه ذینفعان در آموزش از جمله والدین در امر تدریس دانش‌آموزان همکاری و مساعدت داشته باشند (Rasmitadila, 2020). دومین دسته از مشکلات و چالش‌های شناسایی شده آموزش در فضای مجازی، مربوط به مشکلاتی بود که خود معلمان موجب آن بودند. اولین زیرمضمون این بخش، روش‌های تدریس کلیشه‌ای بود. قطعاً یکی از عوامل موفقیت در امر آموزش، انتخاب روش تدریس مناسب با موقعیت، از سوی یاددهنده می‌باشد. دیگر زیرمضمون این بخش، عدم همکاری بین معلمان بود که یافته‌های پژوهشی، نشان داده‌اند که معلمان زمانی که با هم همکاری دارند در امر آموزش و تدریس نیز موفق‌تر هستند (Safari, 2019). در این مطالعه، معلمان معتقد بودند که مجازی شدن کلاس‌ها آنها را از کمک و حمایت همکارانشان محروم کرده است. استرس معلمان یکی دیگری از زیرمضمون‌هایی است که بر عملکرد آنها تأثیر منفی گذاشته و معلمان را در آموزش مجازی با چالش‌های فراوانی روبرو کرده است. به طور کلی، معلمی شغلی پراسترسی می‌باشد که شرایط تدریس در فضای مجازی این استرس را بیشتر کرده است. محمدی و همکاران (Mohammadi, 2020) نیز در پژوهش خود مواردی مانند خستگی و عدم تسلط معلمان به روش‌های جدید آموزش و حذف ارتباطات و تعاملات را از مشکلات آموزش مجازی در دوره پاندمی کرونا عنوان کرده بودند. سومین مشکل و چالش شناسایی شده مشکلات، مربوط به محتوا بود که اولین زیرمضمون این بخش عدم تجانس بین محتوای کتاب و نیازهای آموزشی جدید می‌باشد. فروغی و همکاران (Foroughi Abri, 2008) در پژوهش خود از اهمیت مطابقت دوره‌های آموزشی با نیازهای فراگیران یاد کرده‌اند که در پژوهش حاضر در محیط پژوهش تحقق نیافته و زمینه ساز مشکلات در آینده خواهد شد. ساکس و پلکورت (Saks. & Belcourt, 2006) در پژوهش خود بر اهمیت فعالیت‌های قبل از آموزش تأکید کرده‌اند که از جمله فعالیت‌های قبل از آموزش، نیازسنجی در زمینه‌ی محتوا است. دیگر زیرمضمون این بخش دشواری تهیه هر روز محتوای آموزشی برای معلمان بود؛ امری که به شدت معلمان را خسته کرده و به نحوی زمینه ساز فرسودگی شغلی در آنها شده است زیرا حجم زیاد کار از دلایل اصلی فرسودگی شغلی در معلمان می‌باشد (Javadi, 2018).

چهارمین مشکل شناسایی شده از نظر معلمان، مشکلات مربوط به تجهیزات و امکانات می باشد که دارای دو زیرمضمون نبودن اینترنت با سرعت مناسب و مشکلات زیرساختی شاد و عدم دسترسی همه ی دانش آموزان به برنامه شاد بود. مشکل امکانات و تجهیزات، جزو چالش هایی بود که تمامی معلمان حاضر در این پژوهش به آن اشاره داشته اند و به نظر می رسد مشکلی فراگیر و همگانی است. در میان پژوهش های انجام شده در مورد چالش های تدریس مجازی در دوره ی کرونا عباسی و همکاران (Abbasi, 2020) سرگزی و همکاران (Sargazi, 2020) فائوزی و همکاران (Fauzi, 2020) محمدی و همکاران (Mohammadi, 2020) کمبود تجهیزات و امکانات را از چالش های جدی در تدریس مجازی عنوان کرده اند. یکی از عوامل مهم در کیفیت آموزش وجود امکانات آموزشی مناسب با موقعیت می باشد. پنجمین مشکل شناسایی شده از نظر معلمان مربوط به مشکلات سازمانی بود که دارای دو زیرمضمون نبودن دوره های ضمن خدمت کارآمد و نظارت شدید می باشد. معلمان معتقد بودند که سازمان آموزش پرورش در جهت دانش افزایی و به روز کردن دانش و مهارت معلمان، تلاش چندانی نمی کند و دوره های برگزار شده برای معلمان بر روی کار آنها تأثیر گذاری چندانی مثبتی ندارد. مطالعات نیز نشان داده، سازمان های آموزشی برای عقب نماندن از تغییراتی که در جامعه رخ می دهد باید اطلاعات و دانش کارکنان را به صورت مداوم از طریق دوره های ضمن خدمت کارآمد به روز نمایند (Raufi et al., 2005). همچنین معلمان با اشاره به نظارت شدیدی که در برنامه شاد بر کار آنها می شود از این حجم از نظارت و دخالت آن هم از جانب افراد زیاد و گاهی غیر متخصص ابراز ناراحتی کرده اند و آن را به عنوان یک چالش اساسی برای خود تلقی می نمایند. در حقیقت آنها اعتقاد دارند که نظارتی که در فضای مجازی بر کار آنها می شود همان نظارت با رویکرد بازرسی می باشد که در دهه های گذشته منسوخ شده است و نظارت با هدف راهنمایی و پیشرفت معلمان انجام نمی گیرد. از ویژگی های این نوع نظارت، این است که از طریق افراد غیر حرفه ای و صرفاً جهت تفتیش کار معلم و نقد او انجام می گیرد (Niknami, 1998). ششمین مشکل شناسایی شده توسط معلمان، مشکلات ارزشیابی می باشد که دارای دو زیر مضمون نبودن نظارت دقیق و بروز پدیده ی تقلب و عدم وجود بازخورد مناسب و چهره به چهره می باشد. ارزشیابی دقیق، وسیله ی اساسی اندازه گیری موفقیت است علاوه بر این ارزشیابی همواره نیروی پیش برنده بهبود آموزشی است (Behrangi, 2002). از طرفی دیگر باز خورد که نقش مهمی در پیشبرد و ارتقای سطح کیفی و کمی دانش آموزان دارد

حاصل ارزشیابی درست می‌باشد. باز خورد، حلقه اتصالی بین سنجش و یادگیری است (Khoshkhalq, 2007). معلمان مشارکت کننده در این پژوهش، اعتقاد داشتند که به علت اینکه توانایی نظارت دقیق بر عملکرد دانش آموزان را ندارند لذا نمی‌توانند آنها را به درستی ارزشیابی کنند و همچنین آنها معتقد بودند که تقلب نیز به پدیده‌ی شایع در فضای مجازی تبدیل شده است و چون نمی‌توانند ارزشیابی درستی از دانش آموزان انجام دهند لذا نمیتوانند بازخورد کاربردی نیز به آنها ارائه دهند. دیگر دلیل آنها برای مشکل در دادن بازخوردهای مناسب به مشکلات خود برنامه شاد باز می‌گردد. در مطالعاتی که در مورد چالش‌های تدریس در فضای مجازی انجام گرفته به مشکلات ارزشیابی و بازخورد نیز اشاره شده است. عباسی و همکاران (Abbasi, 2020)، یکی از چالش‌های تدریس در شبکه شاد را مشکلات ارزشیابی و بازخورد می‌دانند. محمدی و همکاران (Mohammadi, 2020) نیز عدم مشاهده عینی انجام فعالیت‌ها و تکالیف دانش آموزان توسط معلمان را از مشکلات آموزش در فضای مجازی دانسته بودند.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر و مشکلاتی که براساس مصاحبه با معلمان در مورد آموزش در فضای مجازی و به طور ویژه آموزش در برنامه شاد، شناسایی گردید پیشنهاداتی در این راستا به مدیران و مسئولان امر و همچنین معلمان ارائه می‌گردد. اگرچه با توجه به گستردگی امر آموزش و همچنین چند بعدی بودن مشکلات شناسایی شده، وزارت آموزش و پرورش و معلمان به تنهایی نمی‌توانند تمامی این موارد را حل و فصل نمایند اما به نوبه‌ی خود می‌توانند در کاهش این مشکلات مؤثر عمل کنند. این توصیه‌ها و پیشنهادات عبارتند از:

- * برگزاری دوره‌های آموزشی و توجیهی برای والدین؛
 - * برگزاری دوره‌های با کیفیت و کارآمد برای دانش افزایی معلمان؛
 - * نظارت دقیق و اصولی بر کار معلمان و افزایش حیطه‌ی عمل و اختیارات آنها؛
 - * تلاش برای فراهم کردن تجهیزات و امکانات مناسب برای دانش آموزان کم برخوردار با همراهی سایر ارگان‌ها؛
 - * تلاش در جهت اصلاح و مناسب‌سازی محتوای کتاب‌ها؛
 - * رفع مشکلات برنامه شاد؛
- همچنین معلمان نیز به سهم خود می‌توانند در جهت رفع این چالش‌ها و مشکلات کارهای مثبتی انجام دهند.

* در نظر گرفتن تمهیداتی برای افزایش انگیزه دانش آموزان و علاقه مند کردن آنها به کلاس های مجازی؛

* برقراری ارتباط مثبت و سازنده با والدین؛

* تلاش برای سازگاری با فضای آموزشی جدید؛

در این پژوهش، تجارب معلمان ابتدایی از مشکلات آموزش مجازی با استفاده از برنامه شاد مورد بررسی قرار گرفت. در پژوهش های آینده می توان تجارب معلمان مقاطع بالاتر را بررسی کرد. همچنین می توان فرصت هایی را که برنامه شاد، برای آموزش ایجاد نموده است و راه های اعتلای آموزش در فضای مجازی از نظر معلمان را مورد کنکاش قرار داد.

از جمله محدودیت های پژوهش حاضر، با توجه به تعطیلی مدارس در بحران پاندمی کرونا، هماهنگی با معلمان جهت انجام مصاحبه، فرآیندی طولانی و وقت گیر بود. فرآیند جلب اعتماد معلمان با توجه به اینکه این پژوهش در مورد چالش های آموزش مجازی بود کمی دشوار بود و معلمان به سختی مشکلات خود را مطرح می کردند. همچنین پژوهش های کیفی نسبت به پژوهش های کمی از قدرت تعمیم پذیری کمتری برخوردارند که خود یک محدودیت به حساب می آید.

References

- Abbasi, F., Hijaz, G, Hakim Zadeh, R. (2020). Experience living elementary school teachers the opportunities and challenges of teaching in educational network of students (Shad): *a phenomenological study*. Teaching research, 8(3), 20-40.(in Persian).
- Abu Ma'ali al-Husseini, Kh. (2020). Psychological and educational consequences of coronary heart disease in students and strategies to deal with it. *Quarterly Journal of Educational Psychology, Allameh Tabatabai University*. 15(56), 153-166.(in Persian).
- Bazargan, A. (2014). Introduction to qualitative methods and a combination of common approaches in behavioral sciences. Tehran: Didar.(in Persian).
- Behrangi, M.R. (2002). Supervision in management, *Tehran: Kamal Tarbiat*. (in Persian).
- Dehghanpour, M.H. (2015). Evaluating the acceptance of tablet technology in schools subject to the smartening plan. *Master Thesis. Islamic Azad University, Shahroud Branch*.(in Persian).
- Fauzi, I., & Khusuma, I. (2020). Teachers' Elementary School in Online Learning of COVID-19 Pandemic Condition. *Jurnal Iqra' : Kajian Ilmu Pendidikan*, 5(1), 7-58.
- Foroughi Abri, A.A., Nadi, M.A. and Ebrahimpour, A. (2008). Factors affecting the quality of in-service training of the staff of the Islamic Azad University, Khorasgan Branch (Isfahan). *Knowledge and Research in Educational Sciences-Curriculum Planning*, 19 (3), 61-78.(in Persian).
- Gadam Puor, E., Kamkar, P., Ground, H., Jamshidi Kia, S. (2014). Relationship between self-regulatory learning strategies and tendency to critical thinking with students' readiness to attend e-learning courses. *Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 5(1),21-41.(in Persian).
- Ghafouri Fard, M. (2020). The boom in e-learning in Iran: The potential that flourished with the Corona virus. *Iranian Journal of Medical Education*, 20 (4), 33-34.(in Persian).
- Ghotbi, B., Navaksi, S., Ghobadi, S., Shahsavari, Z., Kahrizi, N. (2020). A review of the new coronavirus. *Journal of Health Research*, 5 (3), 180-187.(in Persian).
- Hosseini, S.H., Izadi, Z. (2015). The phenomenology of lived experience of single women: single women over 35 years old in Tehran. *Social and psychological studies of women*,14 (1), 41-72.(in Persian).
- Huber, S. G., & Helm, C. (2020). *COVID-19 and schooling*: evaluation, assessment and accountability in times of crises—reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 32(2), 237-270.
- Javadi, R. Kh., Rasouli, M., Nazari, A.M. (2018). Factors Affecting Teacher Burnout. *Journal of Teacher Development*, 2(3), 52-58.(in Persian).
- Khoshkhalq, I., Islamieh, M.M. (2007). Develop a model to provide qualitative feedback in the evaluation of academic achievement. *Educational innovations*, 5 (18), 57-78.(in Persian).
- König, J., Jäger-Biela, D., & Glutsch, N. (2020). *Adapting to online teaching during COVID-19 school closure*: teacher education and teacher competence effects

- among early career teachers in Germany, *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 608-622.
- Masoud Nia, I. (2019). The effect of cyberspace dependence on social isolation of high school students. *Iranian Journal of Social Issues*, 10 (2), 299-322.(in Persian).
- Mohammadi, M., Keshavarzi, F., Naseri Jahromi, R., Naseri Jahromi, R., Hesampour, Z., Mirghafari, F., Ebrahimi Sh. (2020). Analysis of the experiences of parents of elementary school students from the challenges of e-learning with social networks during the outbreak of Corona virus. *Educational Research*, 8 (40), 74-101.(in Persian).
- Niknami, M. (1997). Educational supervision and guidance, Tehran: Samat.(in Persian).
- Olasile, B. A., & Emrah, S. (2020). Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*, 8(3), 54-72.
- Oztekin, A., Kong, Z. J., & Uysal, O. (2010). UseLearn: A novel checklist and usability evaluation method for eLearning systems by criticality metric analysis. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 40(4), 455-469.
- Qolanji, Y. (2020). Investigating the Challenges and Problems of Teaching Virtual Space in the Days of Coronavirus Outbreak from the Perspective of Teachers. *The First Conference on Applied Research in Education Processe* .(in Persian).
- Rasmitadila, R. R., Rachmadtullah, R., Samsudin, A., Syaodih, E., Nurtanto, M., & Tambunan, A. R. S. (2020). The perceptions of primary school teachers of online learning during the COVID-19 pandemic period: A case study in Indonesia. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 7(2), 90-109.
- Raufi, M.H., Lessons, A. (2005). The effect of in-service training on the efficiency and productivity of school principals and staff. *Educational and psychological studies*, 5 (1), 67-79 54-169.(in Persian).
- Rezaei, A.M. (2020). Evaluating what students have learned during the Corona: Challenges and solutions. *Journal of Educational Psychology*. 16 (56) 179-214.
- Rezaei, A.M., Jahan, F., Rahimi, M. (2015). Academic performance: The role of achievement goals and achievement motivation. *Quarterly Journal of Educational Psychology*, 12 (42), 1-9.(in Persian).
- Rhema, A., & Miliszewska, I. (2010). *Towards e-learning in higher education in Libya*. *Issues in Informing Science and Information Technology*, 7(1), 423-437.
- Safari, A., Abdullahi, B., Saburi, F. (2020). Cooperation between school teachers and improving the quality of the teaching and learning process. *School Management Quarterly*, 7 (3), 179-193.(in Persian).
- Saks, A. M., & Belcourt, M. (2006). An investigation of training activities and transfer of training in organizations. *Human Resources Management*, 45(4), 629-648.
- Sargazi, N., Abarvan, M.J., Askari, M., Khoshkhah, R. (2020). Corona and the Challenges of Education in Iran. *Second Conference on Psychology, Educational Sciences, Social Sciences and Counseling. Pandua, Italy*.(in Persian).